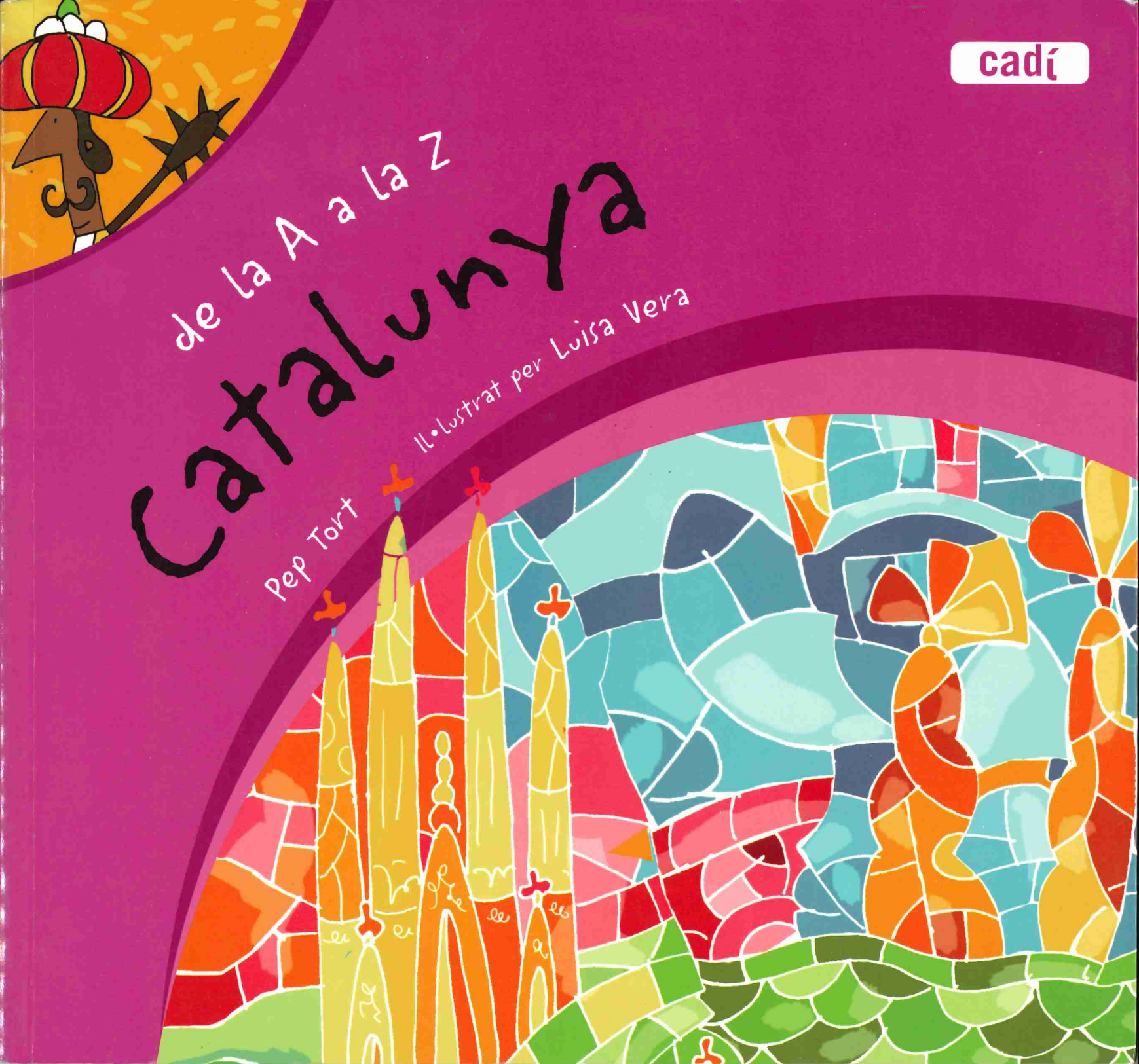

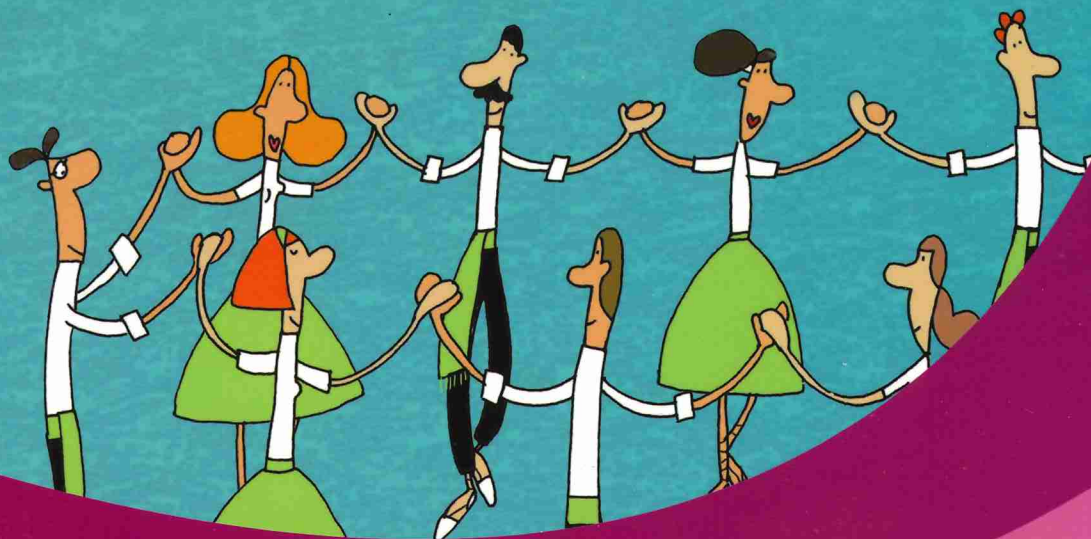
cadí

de la A a la Z Catalunya

Pep Tort

Il·lustrat per Luisa Vera

Pep Tort

Pep Tort va néixer a Manresa el 1957. Va estudiar Magisteri a la Universitat Autònoma de Barcelona. Compagina la seva tasca com a mestre amb col·laboracions en diversos mitjans de comunicació, a més a més de dedicar temps al teatre, els titelles, la narració de contes i l'escriptura. Dintre de la seva producció literària podem destacar títols com *El rei Magí* o *D'això no en vull*.

Luisa Vera

Va néixer a Elda (Alacant). Llicenciada en Belles Arts, el 1985 s'instal·la a Nova York, on s'especialitza en il·lustració en la School of Visual Arts, i posteriorment treballa en diverses publicacions nord-americanes. Des del 2002 resideix a Barcelona, on compagina la seva tasca com a il·lustradora amb la col·laboració regular en *The International Herald Tribune*, *El País* i *La Vanguardia*.

Direcció Editorial: Raquel López Varela
Coordinació Editorial: Ana María García Alonso
Jesús Muñoz Calvo
Maquetació: Susana Díez González
Mercè Campo Andreu
Disseny de coberta: Óscar Carballo Vales

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest llibre, el seu tractament informàtic i la seva transmissió de cap manera o per qualsevol mitjà, bé sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per enregistrament o altres formes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del Copyright. Reservats tots els drets, inclòs el dret de venda, lloguer, préstec o qualsevol altra forma de cessió de l'ús de l'exemplar.

© del text, Pep Tort
© de la il·lustració, Luisa Vera Guardiola
© Edicions Cadí, SL
Concepción Arenal, 144
08027 Barcelona
ISBN: 978-84-474-1301-0
Dipòsit legal: LE-1494-2008

Printed in Spain – Imprès en Espanya
EDITORIAL EVERGRÁFICAS, S. L.
Carretera Lleó-la Corunya, km 5
LLEÓ (Espanya)
Atenció al client: 902 123 400
www.edicionscadi.com

de la A a la Z

Catalunya

Pep Tort

Il·lustrat per Luisa Vera

El meu agraïment:

Al Jesús Muñoz (Edicions Cadí), per confiar-me el projecte.

Al Francesc Comas, per tutelar el treball.

Al Joan Badia, que orientà l'enfocament inicial.

A la Teresa Tort, la meva bibliotecària de capçalera, per la seva col·laboració.

A la Dolors Estrada (mestra), per llegir-s'ho amb atenció.

A tots els qui, pacientment, m'han escoltat assajar cada poema: a l'Oti i el Javi, a la Carme,
al Mon, al Mariano, a l'Imma i el Josep.

Al Lluís Gavalrà, el "Pepito Grillo" d'aquest treball.

Al Seve Calleja i al José Javier Alfaro (mestres de la rima), pels seus savis suggeriments.

A la meva mare, Angelina.

A la Margarita, la meva esposa.

Gràcies també a tu, lector, per voler transitar per aquest abecedari.
Bon viatge!

de la A a la Z

Catalunya

Pep Tort
Il·lustrat per Luisa Vera

cadí

A d'ANDREU

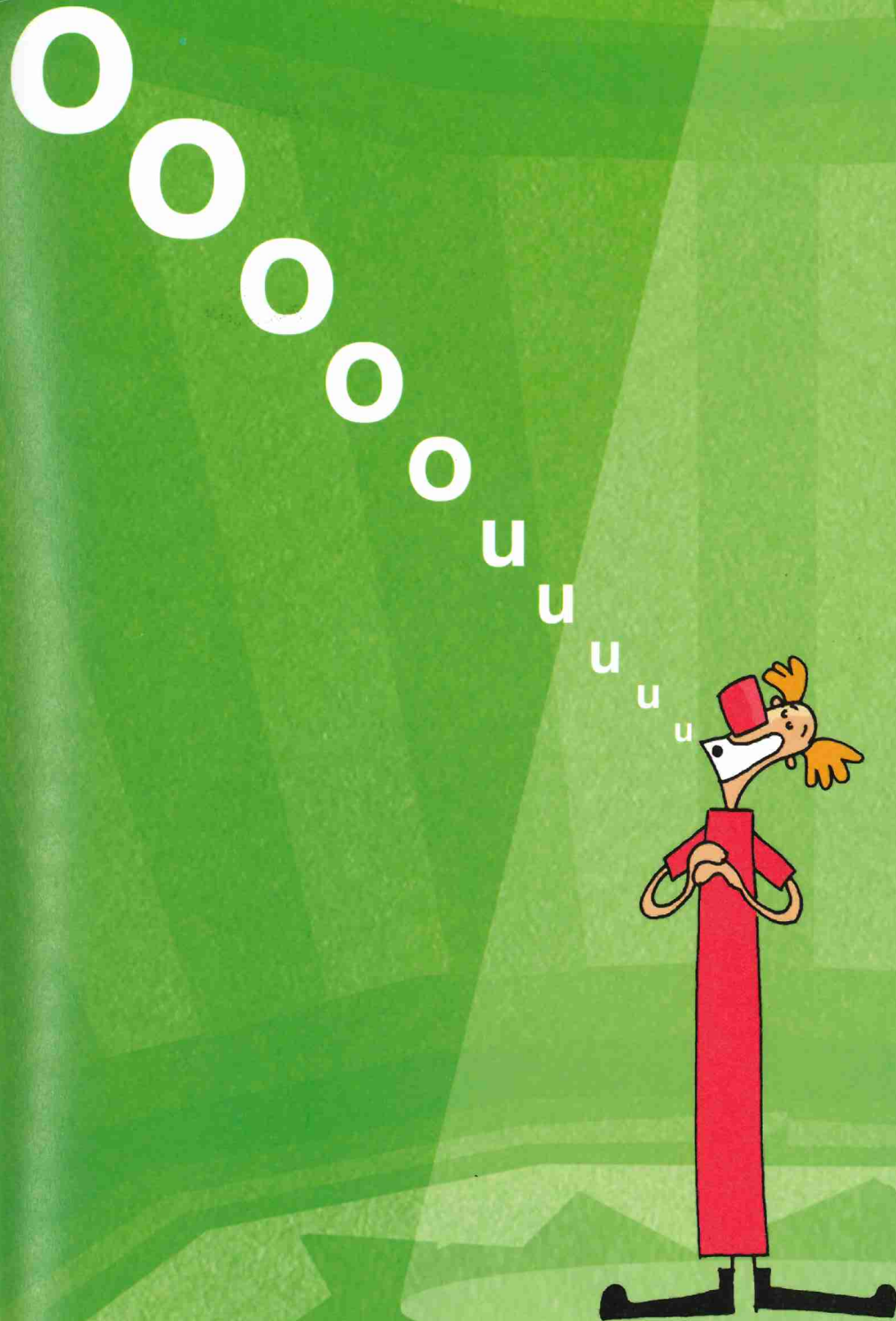
Que Josep Andreu no et sona?
La seva feina és prou bona.
Per treballar, qui ens ocupa,
duu nas quadrat i perruca.

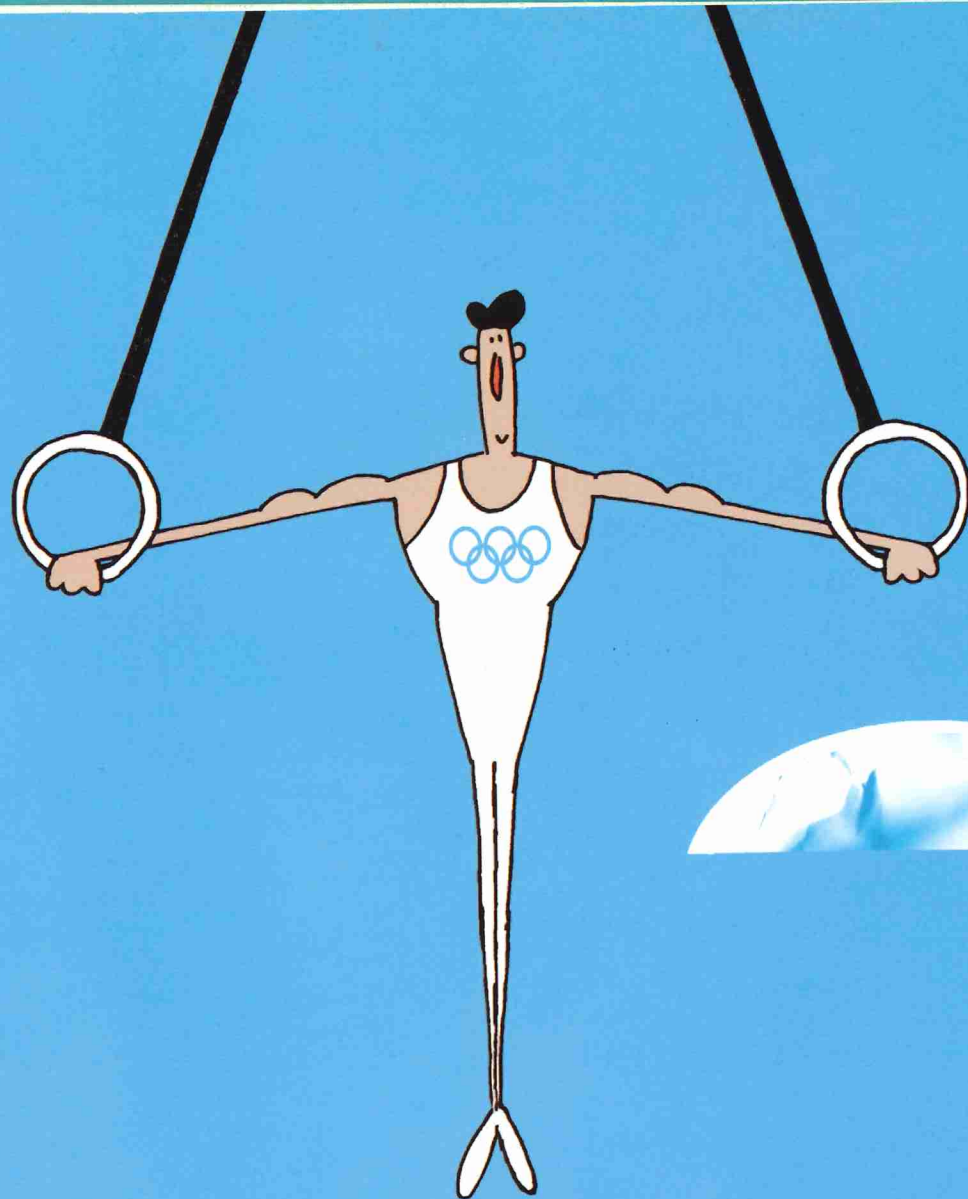
Toca, en alguna ocasió,
guitarra o acordió.
Sabatots, una cadira,
samarra llarga de mida.

Braceja, força la gola,
mirada trista, udola.
El públic rient, ell plorant,
és Charlie Rivel triomfant.

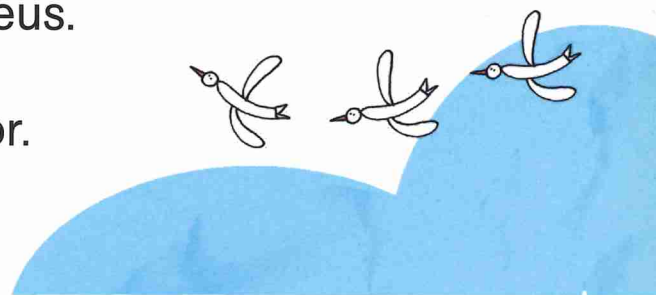
Josep Andreu Lasserre, pallasso conegut a tot el món com a "Charlie Rivel", dedicà tota la seva vida al circ. Segueixen les seves gambades: Tortell Poltrona, impulsor de "Pallassos Sense Fronteres", Marcel Gros, Pepa Plana, etc.

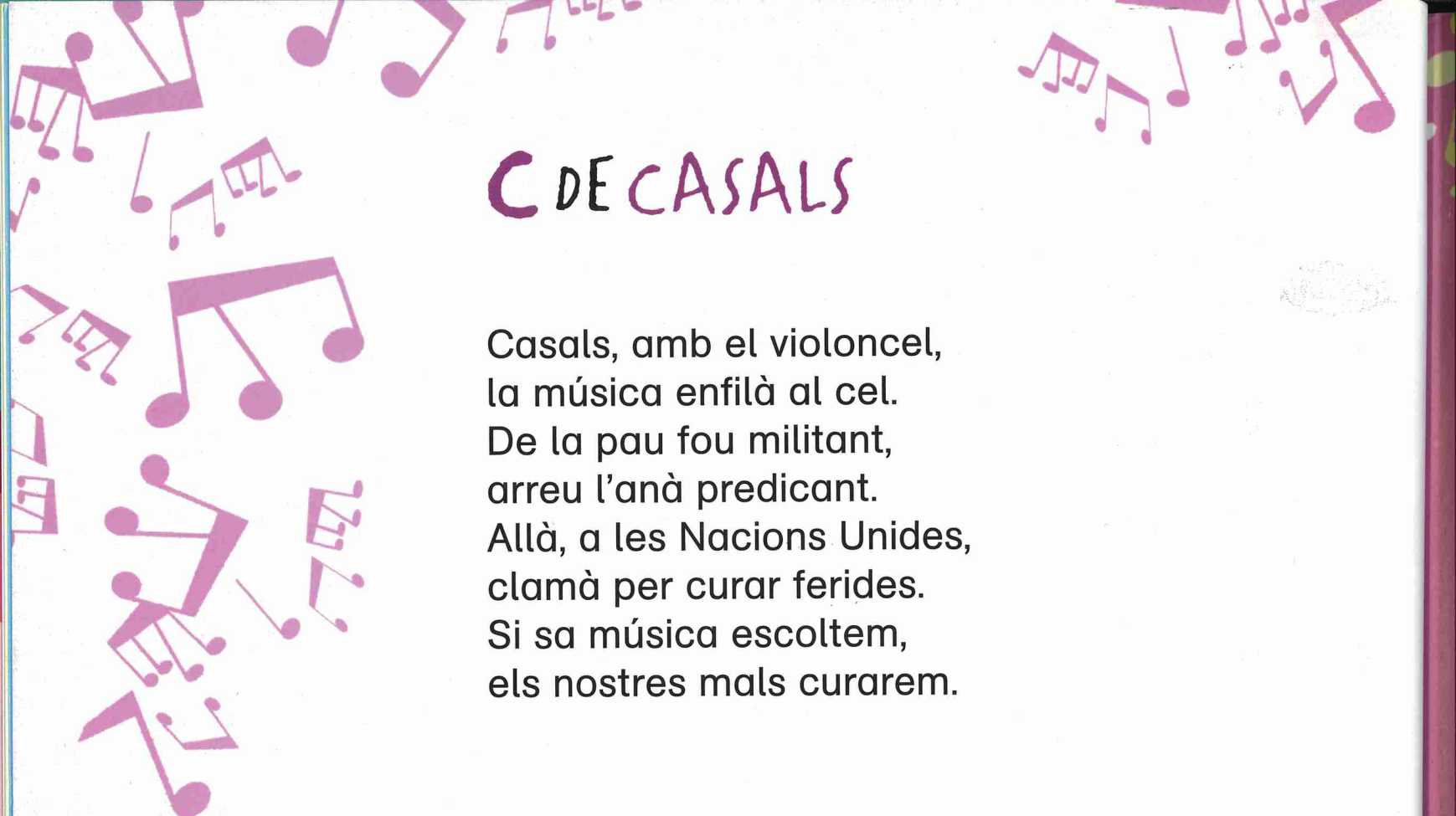

B DE BLUME

Barcelona, anomenada
per celebrar l'olimpíada,
pels seus equips de futbol,
de bàsquet, patins, handbol...
També honorà la ciutat
qui, amb la seva habilitat,
sorprenia a ells i elles
amb el Crist a les anelles:
fent amb els seus braços creus,
i els espectadors, dempeus.
Blume fou un campió,
durant deu anys, el millor.

Joaquín Blume Carreras, gimnasta que va rebre, a títol pòstum, la distinció del COI al millor atleta del món.

C DE CASALS

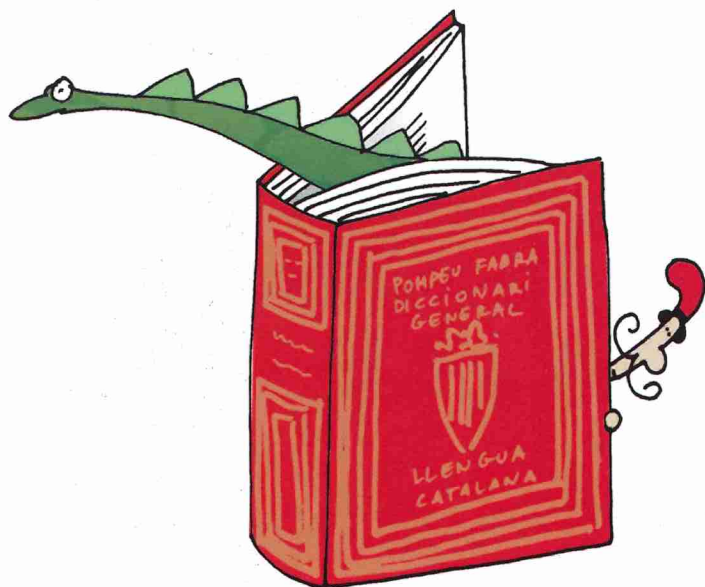
Casals, amb el violoncel,
la música enfilà al cel.
De la pau fou militant,
arreu l'anà predicant.
Allà, a les Nacions Unides,
clamà per curar ferides.
Si sa música escoltem,
els nostres mals curarem.

Pau Casals Defilló és considerat un dels millors violoncel·listes de tots els temps. Una de les seves composicions més cèlebres és l'“Himne de les Nacions Unides”, conegut com l'“Himne de la Pau”.

D DE DICIONARI

Feliç, dins el diccionari,
hi conviu l'abecedari.
En Pompeu Fabra ho sabia
i el català posà al dia.
Dinosaure i Dalí junts,
compartint la "D" amb difunts.
I amb la "P" de pergamí,
pesta, pobresa i padrí.
I tots donant-se la mà,
però cadascú al seu replà.

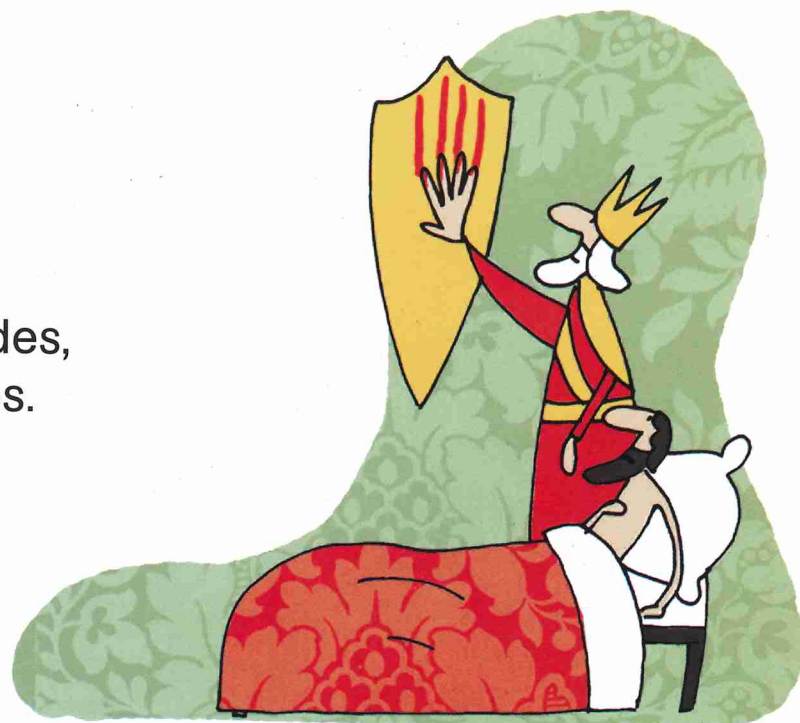

Pompeu Fabra i Poch, gramàtic i lexicògraf, fou un home de gran prestigi i popularitat a Catalunya. Considerat com l'ordenador de la llengua catalana moderna.

Joana Raspall i Joan Martí també hi han contribuït amb el "Diccionari de frases fetes" i el "Diccionari d'homònims i parònims".

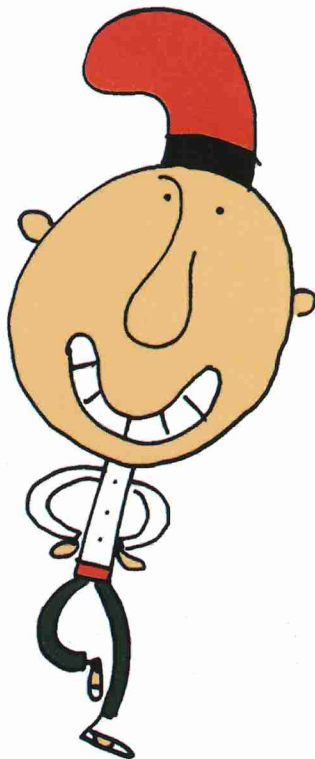
ED'EMBLEMA

De Catalunya va el tema,
en concret, del seu emblema.
Us parlaré del famós
comte Guifré el Pilós.
De sa vida és el final
el moment i fet cabdal:
quedà el seu escut daurat
amb la seva sang marcat;
damunt del groc estampades,
vermelles, les quatre barres.
Senyera que identifica.
Emblema que ens unifica.
Sigui llegenda o història,
és un record, és memòria.

La llegenda ens conta que, durant una batalla contra els normands, Guifré el Pilós caigué ferit. Després de la victòria, Carles II el Calb, rei dels francs, sucant els dits en la sang del comte, pintà les quatre barres roges damunt el daurat escut de Guifré, i això donà origen a la bandera de Catalunya.

F DE FESTA

Berga: per Corpus, Patum.
Sant Joan: petards, focs i fum.
Arreu, per tots els indrets:
dracs, gegants i cavallets,
capgrossos nans, bastoners,
dimonis i traginers...
A les places, castellers;
enramades als carrers;
cercaviles, trabucaires,
tabalers, grallers, dansaires.
Festes, fires i mercats,
sempre ho celebrem plegats.

A les festes majors trobem elements de la cultura popular catalana: gegants, capgrossos, castellers, cercaviles, correfocs... Una de les festes més tradicionals de Catalunya és La Patum de Berga, declarada per la Unesco Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat.

G DE GAUDÍ

Visionari, somniador,
arquitecte i escultor.
Casa Batlló..., la Pedrera:
noble, original i austera.
Els mosaics de vius colors,
les grans baranes amb flors.
Les vidrieres i forjats.
Dracs en teulats i terrats.
Quatre braços cada creu.
Amb grans celoberts arreu.
Inspiració de fades
a les golfes i fatxades.

Amb màgics espais i mobles,
cases com palaus de nobles.
Gaudí deixà inacabada
l'obra per tots admirada:
Sagrada Família, temple,
del seu gran talent exemple.
A Barcelona, el turisme
hi gaudeix del modernisme.

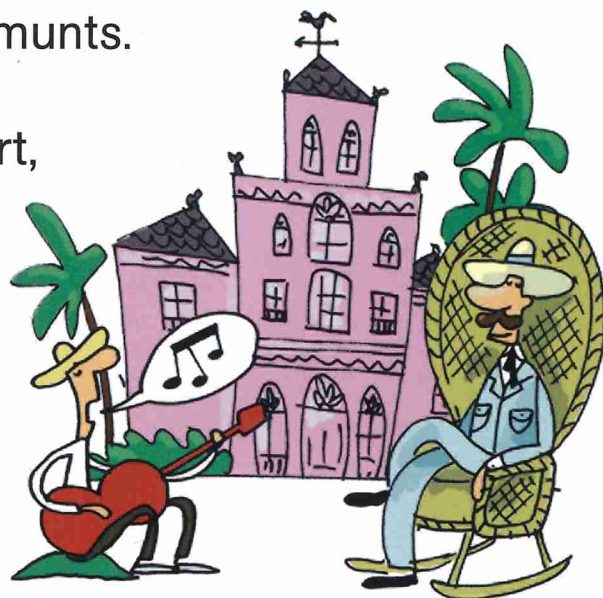

Antoni Gaudí i Cornet va ser un arquitecte amb gran imaginació. Projectava mentalment la majoria de les seves obres abans de plasmar-les en els plànols. De fet, preferia les maquetes tridimensionals. De vegades, improvisava a peu d'obra i dictava les instruccions als seus col·laboradors.

H D'HAVANERA

És de Cuba la cançó,
i també ho és el cotó.
Amb el rom dels taverners
cantaven els mariners
ritmes del Carib oriüds
amb cuites d'amor a munts.

Si a “las Indias” no s’han mort,
molts retornen rics a port;
els anomenen “indians”,
poderosos ciutadans.

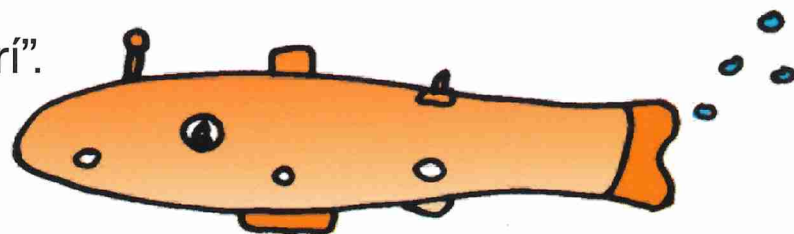

L'havanera, dansa i cançó de ritme lent, que ens arribà de Cuba amb els “indians”, que s’enriquiren en aquelles terres (“las Indias”) comerciant amb cotó, que era filat, teixit i estampat a Catalunya. La cantada d’havaneres arrelà a la Costa Brava.

I D'ICTÍNEU

A mitjan segle dinou,
l'aigua propulsa un món nou.
Funden indústries i fàbriques,
siguin a vapor o hidràuliques.
la colònia tèxtil creix,
el tren a Mataró neix...

Dintre l'Expo Universal
en un ambient colossal,
jardins, l'estany, la cascada...
La reina, bocabadada,
admirà l'invent marí:
era "el primer submarí".

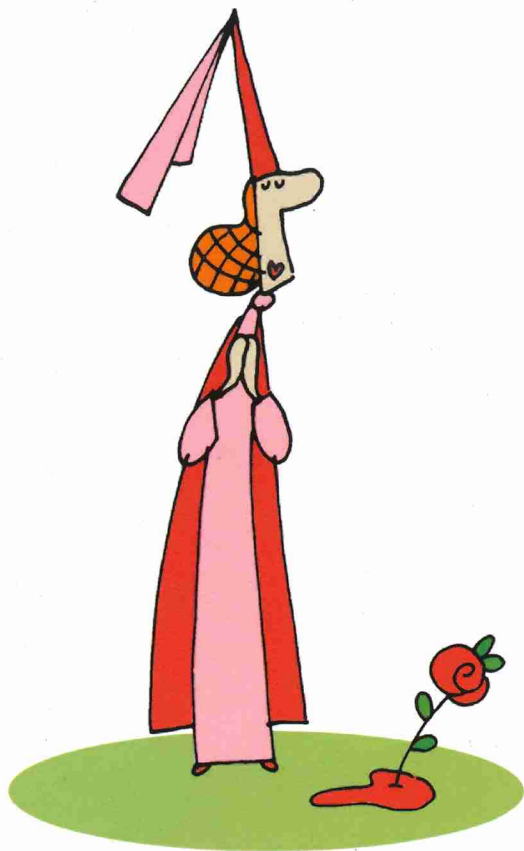

El primer submarí amb motor de combustió fou l'Ictíneu II, que fou construït el 1867 per l'inventor català Narcís Monturiol. La nau, de 14 metres de llargada, estava dissenyada per ser ocupada per dos tripulants, submergir-se fins a 30 metres i quedar-se sota l'aigua dues hores.

J DE JORDI

Conten que era un cavaller
destre amb l'espasa, o llancer,
que contra un drac va lluitar
i el cor li va travessar.
De la sang que en va sortir,
una rosa en va florir.

El vint-i-tres, mes d'abril,
de llibres i roses, mil.
A qui estimes una rosa,
diuen que l'amor s'hi posa.
O un llibre, on pots anotar
el que vulguis recordar.

Militar romà i màrtir cristià, sant Jordi fou canonitzat l'any 494 pel papa Gelasi I.
És el patró de Catalunya.

larariaro
larariaro
larariaro

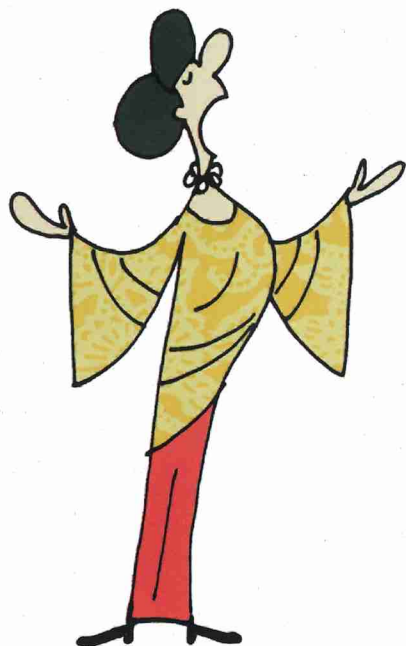
K DE KARAOKE

El karaoke ha impulsat
al cantaire menys llançat.
Imitant, agosarat,
des de Raimon a Serrat;
davant dels amics jugar
a ser Llach, Maria del Mar...
O, sens dubtar ni un instant,
de Pets o Gossos cantant.
Descobrint vocacions
de “destructor” de cançons.

L'origen de la Nova Cançó catalana el trobem l'any 1958. Entre els seus cantants més destacats: Raimon, Lluís Llach, Maria del Mar Bonet, Joan Manuel Serrat o Guillermina Motta (formant, amb d'altres, el grup Els Setze Jutges).

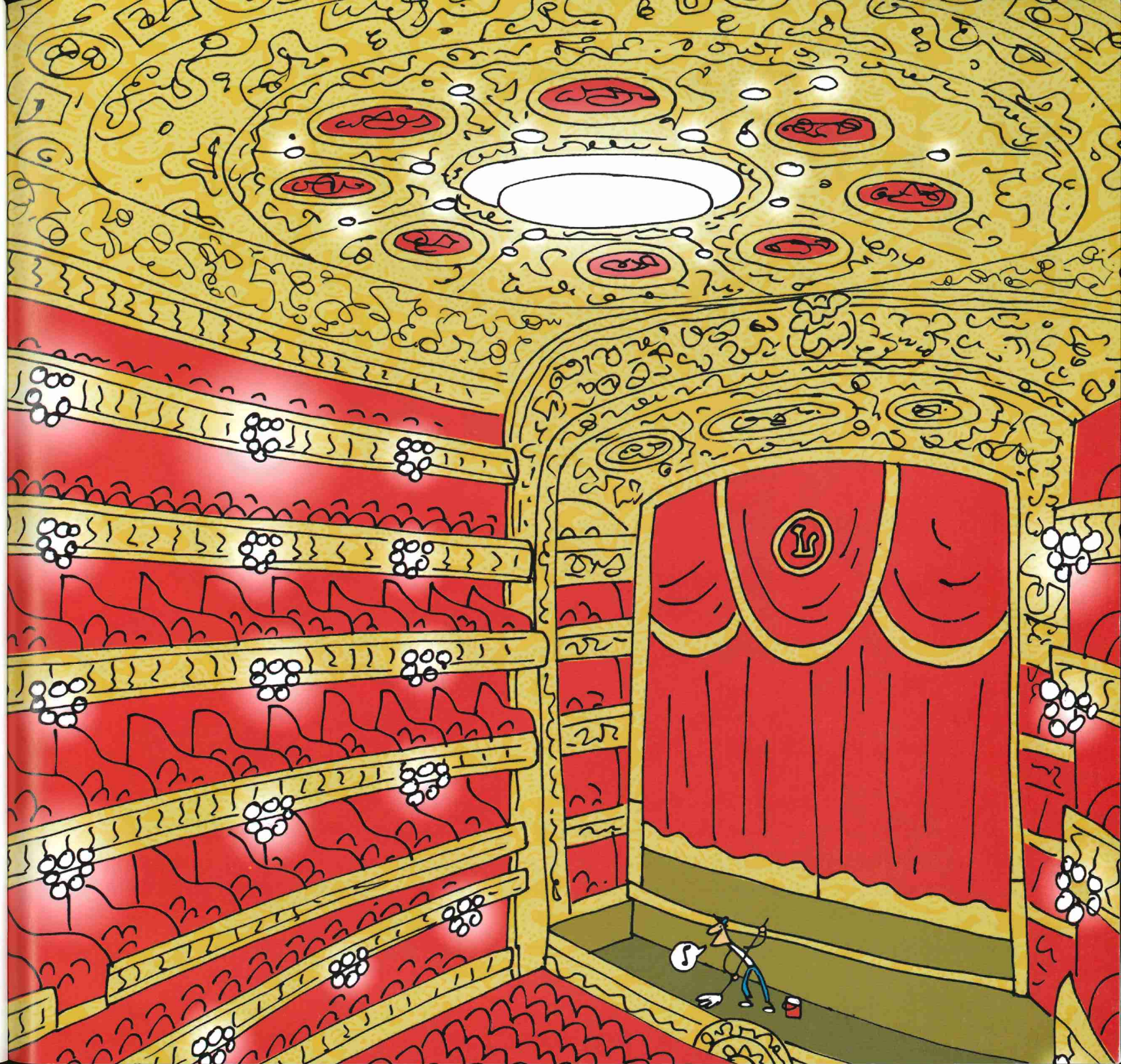
L DE LICEU

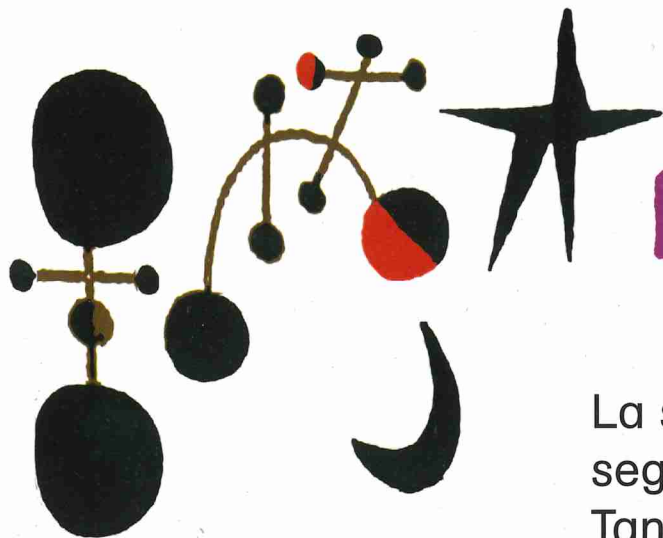

Un incendi el destruí,
però es va reconstruir.
Fou bressol de grans carreres:
Ausensi, Aragall, Carreras;
un baríton, dos tenors,
tots tres són cantants i actors;
com Montserrat i Victòria,
sopranos que han fet història.

L'òpera li ha donat tant,
que impregnades d'aquest cant
té bambolines i taules,
el teatre de les Rambles.

El Gran Teatre del Liceu, construït el 1847 a la Rambla de Barcelona i dedicat des de la seva obertura a la divulgació de l'òpera, ha mantingut al llarg dels anys la funció de centre cultural i artístic. És un dels símbols de la ciutat. Al seu escenari hi han triomfat Montserrat Caballé, Victòria dels Àngels i molts d'altres.

M DE MIRÓ

La seva obra has de guaitar,
segur que t'ha d'agradar. •
Tant el petit com el gran
resten encantats mirant.
Sembla infantil, simplement,
però ell parteix del subconscient.
És el treball d'un artista,
d'un destacat surrealista.
Tu el pots provar d'imitar.
El seu nom no has d'oblidar.

Joan Miró i Ferrà estudià comerç i treballà dos anys d'empleat en una drogueria, fins que una malaltia l'obligà a retirar-se a una casa familiar de Montroig del Camp. Quan va tornar a Barcelona, ingressà a l'Acadèmia d'Art, que dirigia Francesc Galí, on va conèixer les últimes tendències artístiques europees. Pintor, escultor, gravador i ceramista, és considerat un dels màxims representants del surrealisme.

N DE NEULA

Panellets: difunts, Tots Sants.
Neules: Nadal i els infants.
La mona al ressuscitar.
Sempre és dolç el celebrar.

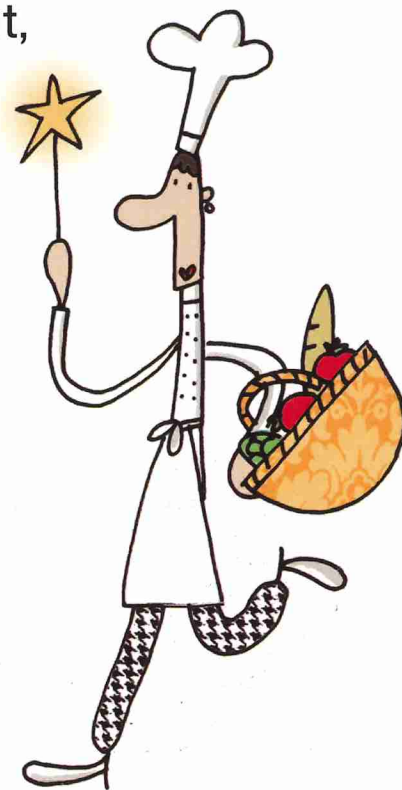
Nadal i tió és, per a mi,
el millor per escollir:
és un tronc endormiscat,
màgicament desvetllat,
quan la mainada li brama
i a cops de bastó reclama:
“Dóna’ns neules i torró”,
i, al final, també carbó.

La neula és un full prim de pasta feta amb farina, sucre i una essència, enrotllat en forma de canó. Dolç de Nadal que “caga” el “tió”. Els panellets, les neules i la mona són dolços vinculats al calendari festiu cristià.

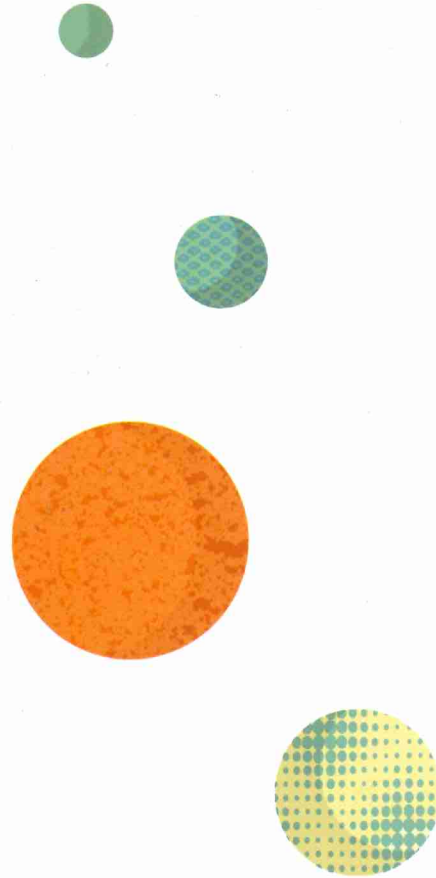
NY DE NYAM

“Nyam-nyam”: és que estic menjant,
pa amb tomàquet, berenant.
El plat ens delectarà
si és d'en Ferran Adrià.
La Ruscalleda ha cuinat
la piruleta en gelat.
Si els bunyols són de poma,
una àvia de Sils me'ls dona.
“De luxe” menges un dia
amb Santi Santamaria.
Per fer postres és molt sana
una crema catalana.

La gastronomia tradicional de Catalunya té com a base la dieta mediterrània. Ofereix una gran varietat de productes, del mar, de la muntanya o de l'hort. És típic de Catalunya el pa amb tomàquet, que acompanya embotits o carn, i amb el qual s'elaboren entrepans. L'allioli i el romesco són les salses més característiques.

O D'ORÓ

El seu pare era forner,
ell, de l'estudi un obrer.
Laboriós i decidit,
observava el més petit.
Cinquanta-nou, per Nadal,
el descobriment cabdal.

Va aprendre en el microscopi
el que a la Lluna fou obvi.
Després Mart investigà
i molt allí hi va aportar.
Al Montsec, el cel mirà,
sent un avi amb el cap clar.

Joan Oró i Florensa. Bioquímic. L'any 1956 va fundar i dirigir el Departament de Ciències Biofísiques de la Universitat de Houston. El Nadal del 1959 descobrí la síntesi de l'adenina. Des del 1963 participà en els projectes de la NASA a la Lluna, a Mart... Fundà un observatori astronòmic al Montsec.

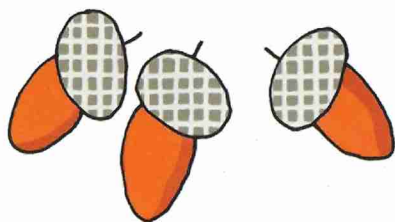
P DE PAGÈS

La lluita mai no s'acaba:
avui és el vi i el cava,
en secà o en regadiu
avellana o fruita hi viu,
les olives i l'arròs,
l'horta, els bolets i les flors...

El porc, per ser profitós;
el caragol, per gustós;
vaques, vedells i la llet...
aus, ous, la mel..., però de fet:
“la terra sempre és a terra,
i del pagès àrdua guerra”.

El “pagès” és la persona que es dedica al conreu de la terra. Actualment, menys del tres per cent de la població catalana treballa a l'agricultura o la ramaderia.

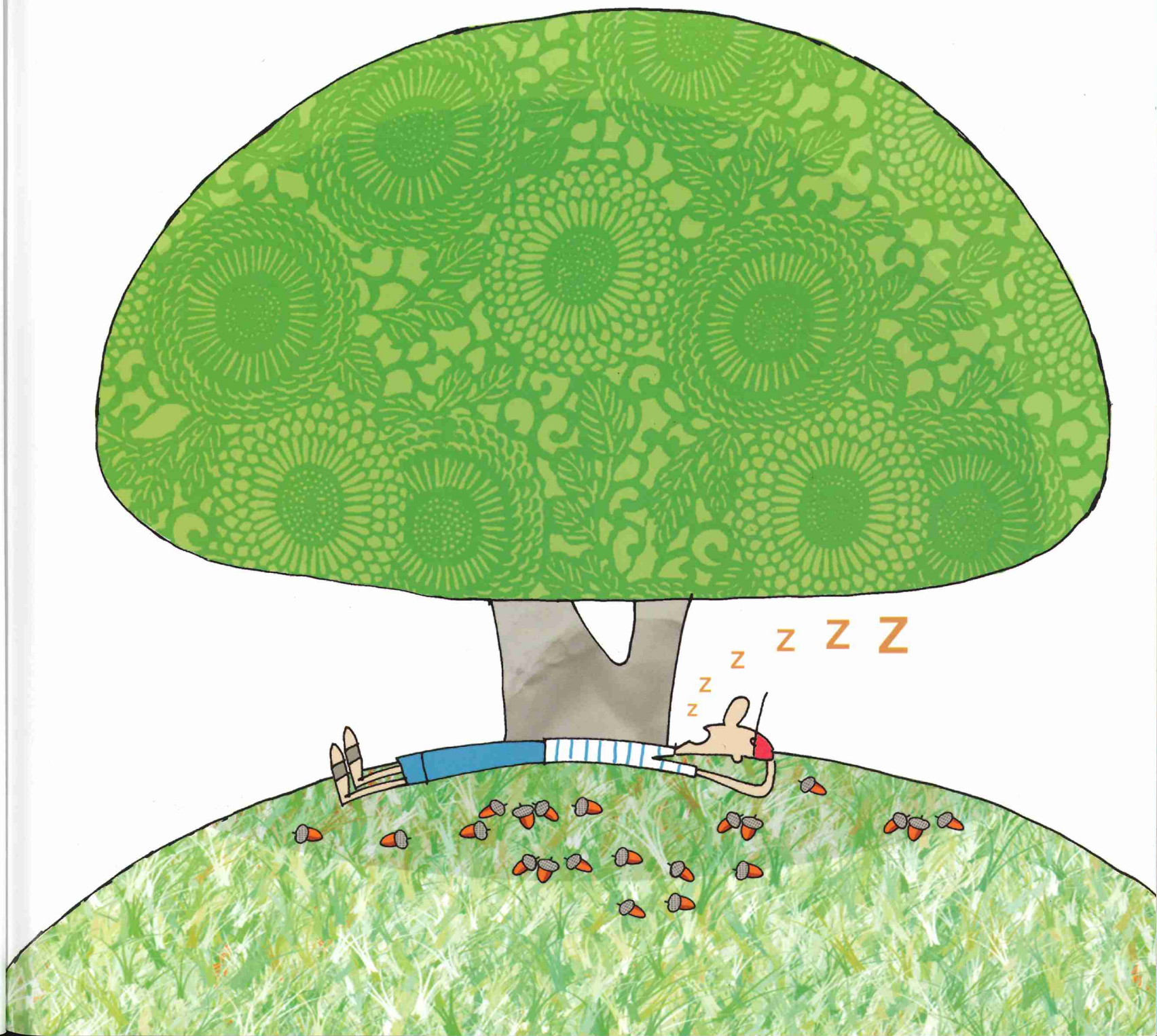

Q DE "QUERCUS"

"Quercus" prové del llatí,
no és pas difícil de dir.
Fixa-t'hi i ho veuràs clar,
ja que el seu fruit és la gla.
No costa d'endevinar:
els roures i l'alzinar.
Són semblants, és veritat,
però n'hi ha gran varietat.
Si no et vols equivocar,
a l'hivern has d'observar:
mentre que el roure es despulla,
guarda l'alzina la fulla.

"Quercus" es un gènere d'arbres de gran envergadura: les alzines i fins a set espècies autòctones de roures. Poden viure cent anys.

Prop de dues tercers parts del territori català estan catalogades com a forestals, i el 44% correspon a arbreda.

R DE RODOREDÀ

El pare li llegirà:
Carner, Víctor Català...
Una nena introvertida.
Esriptora decidida.

També pintora a París
en un exili molt gris.
Amb “Aloma” ella parteix.
Amb Teresa molt la uneix.

Amb Natàlia, la tristesa;
Amb Cecília, la fermesa.
Llegint, doncs, les seves obres,
la coneixeràs de sobres.

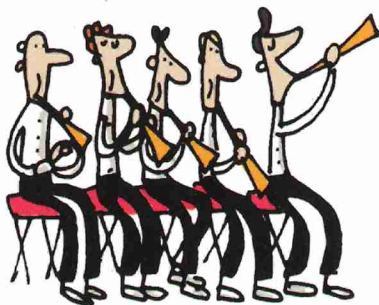

De molt jove, l'escriptora Mercè Rodoreda i Gurguí col·labora a diaris, revistes i publica la novel·la “Aloma”. Durant el seu exili després de la guerra civil, pinta i escriu “Vint-i-dos contes”, premi Víctor Català (pseudònim de Caterina Albert). De nou a Catalunya, segueix publicant novel·les amb protagonistes femenines, com “La plaça del Diamant” .

S DE SARDANA

Tots agafats per la mà,
dibuixant un sol humà,
compartim junts l'alegria
de gaudir plegats del dia.

I, sense obrir la cadena,
ballem mostrant pau serena.

Qui marca el ritme és la cobla
amb un so altiu i noble.
Ells són ben pocs a tocar,
però sempre es fan escoltar.

La sardana es una dansa en la qual es fa colla en rotllana. Es balla generalment a Catalunya, Andorra i el Rosselló. Els participants s'agafen les mans per parelles, entenent com a parella un home que dona la mà dreta a una dona, de manera que resulta un patró altern home-dona-home-dona.

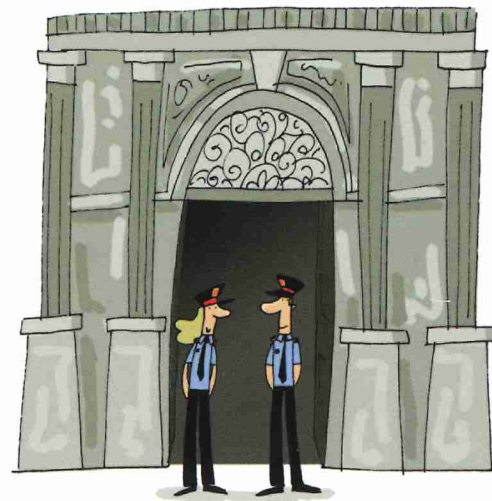

T DE TARRADELLAS

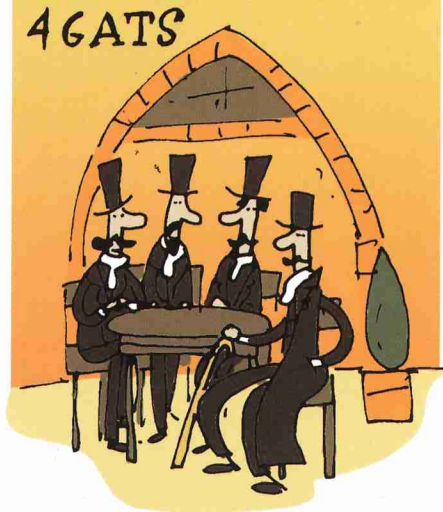
Al cas! Que n'hi ha un tou
Berenguer de Cruïlles fou
el primer que governà.

Des del catorze a manar
fins al segle vint-i-u
són més de cent; compta-ho tu.

Generalitat moderna:
quan Macià és qui la governa.
Tarradellas, president,
i arribem fins al present.
No has començat a comptar?
Posa't, doncs, a investigar.

Josep Tarradellas i Joan: polític català, president número 125 de la Generalitat de Catalunya.

U D'UTRILLO

Utrillo té per amic
gent que coneixes; te'ls dic:
Rusiñol i Ramon Casas,
en Mestres, Picasso i d'altres.

Com a pintor és admirat
a Sitges, al Cau Ferrat.
Va a Estats Units sa pintura.
Escriu d'art i de cultura;
revistes d'ell: "Pèl i Ploma",
i més tard inspira "Forma".

A l'Expo, el que sap ensenya...
El Poble Espanyol dissenya.

Miquel Utrillo i Morlius va formar amb Santiago Rusiñol i Ramon Casas el nucli més representatiu del modernisme plàstic a Catalunya. Pintor, escriptor, enginyer i promotor artístic, va estar molt relacionat amb el món cultural de Sitges.

V DE VERDAGUER

Poeta, viatger, narrador.
Arpa, calze, esborrador.
Margarida i gira-sol
figuren a l'astre Sol.
Del Montseny a Montserrat,
del Ter fins al Llobregat.
"Virolai" a la Patrona,
també l'"Oda a Barcelona".
Des del màgic Pirineu
a l'Atlàntida d'Orfeu.
Un campanar diu sens por:
"Resistirà el Canigó".

Jacint Verdaguer i Santaló: sacerdot, poeta i escriptor romàntic. Fill d'uns pagesos modestos. Destacat representant de la Renaixença (nom amb què els historiadors de la literatura catalana han designat el procés de recuperació de la llengua i la literatura catalanes). Autor, entre altres obres de diversos gèneres, dels poemes èpics "L'Atlàntida" i "Canigó".

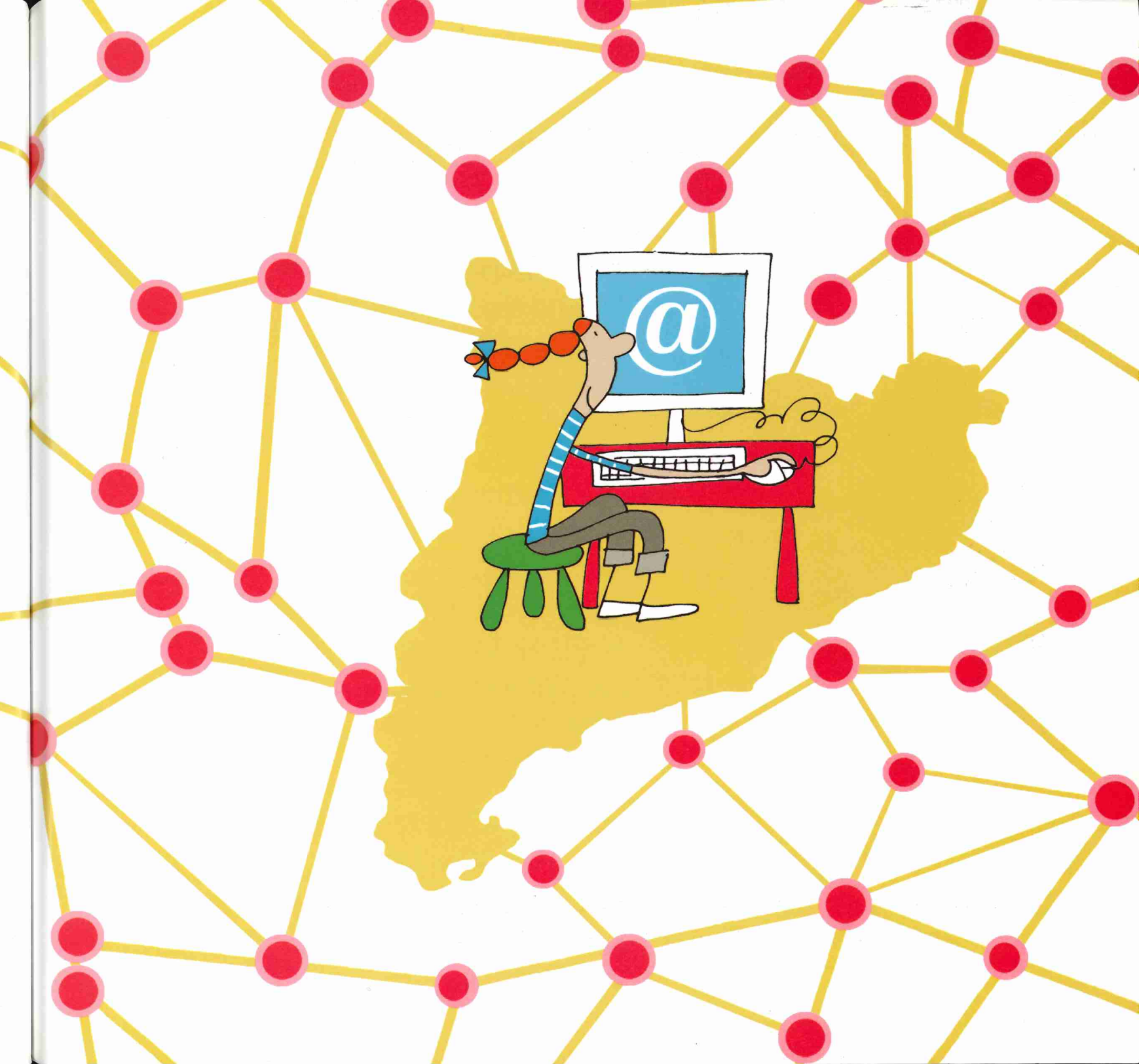

W DE WWW.GENCAT.NET

Cada web és un destí
al qual et duu algun camí.
Afina bé l'objectiu
i no oblidis el motiu:
viatjar a la babalà
és perdre el temps, és ben clar.

A "gencat" tens un bon lloc
per buscar-hi, poc a poc,
la dada o el comentari
que manca a l'abecedari.

A www.gencat.net, podràs trobar-hi tota la informació que necessitis
de Catalunya, i alhora satisfer un munt de curiositats.

X DE XIRINACS

De Gandhi aprengué a consciència
fermesa en la no-violència.
Mostrà una gran convicció,
fou sempre un home d'acció.

Davant la presó exigia
la llibertat i amnistia:
amb vagues de fam lluitava,
la seva vida es jugava.

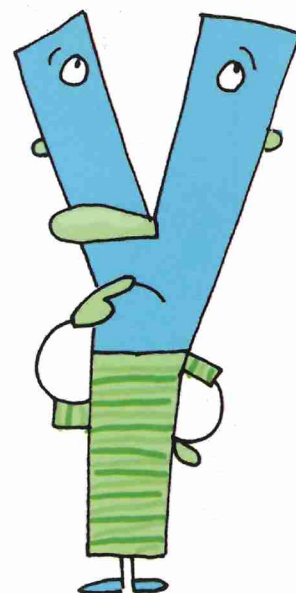
Anà de poble a ciutat,
marxant per la llibertat.
El que ell creia així ho vivia.
El que pensava escrivia.

Lluís Maria Xirinacs i Damians va ser sacerdot i polític, a més de candidat al Premi Nobel de la Pau el 1975 i el 1977. Va ser senador independent per Barcelona.

Y DE Y EN UNA EQUACIÓ

Incògnita a descobrir,
“y”, que tu podràs nodrir
amb tots aquells continguts,
en aquest llibre perduts
(per distracció o ignorància,
o no donar-hi importància).

Lector, et cedeixo el meu lloc:
fes i desfés poc a poc;
si res trobes a faltar,
vinga!, ja ho pots anotar.

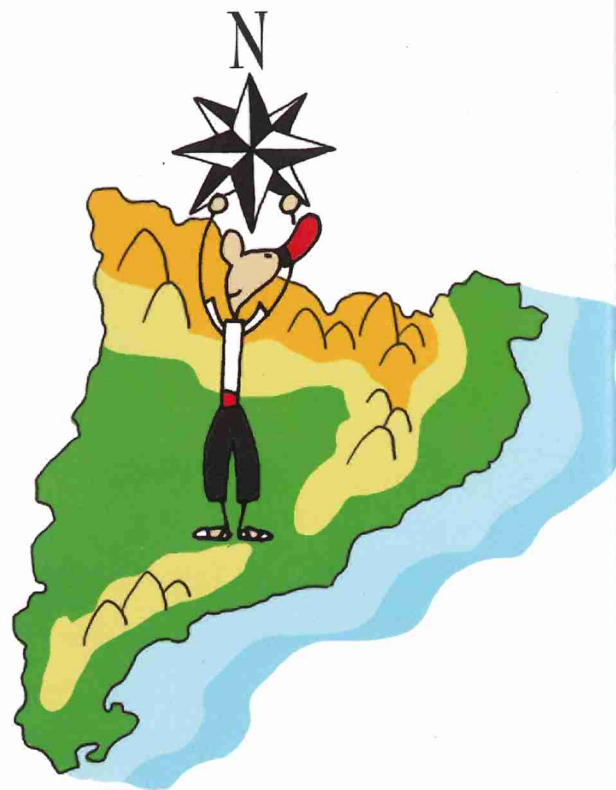
“Y”: A més a més de ser la incògnita d'una equació, amb la “n” forma el dígraf català “ny”, que equival a la “ñ” castellana.

Z DE ZONA

Catalunya en un triangle:
de Vacanera en un angle,
al nord, a Creus en el mar,
al Sénia desembocar.

En quilòmetres quadrats
a Holanda quasi igualats.

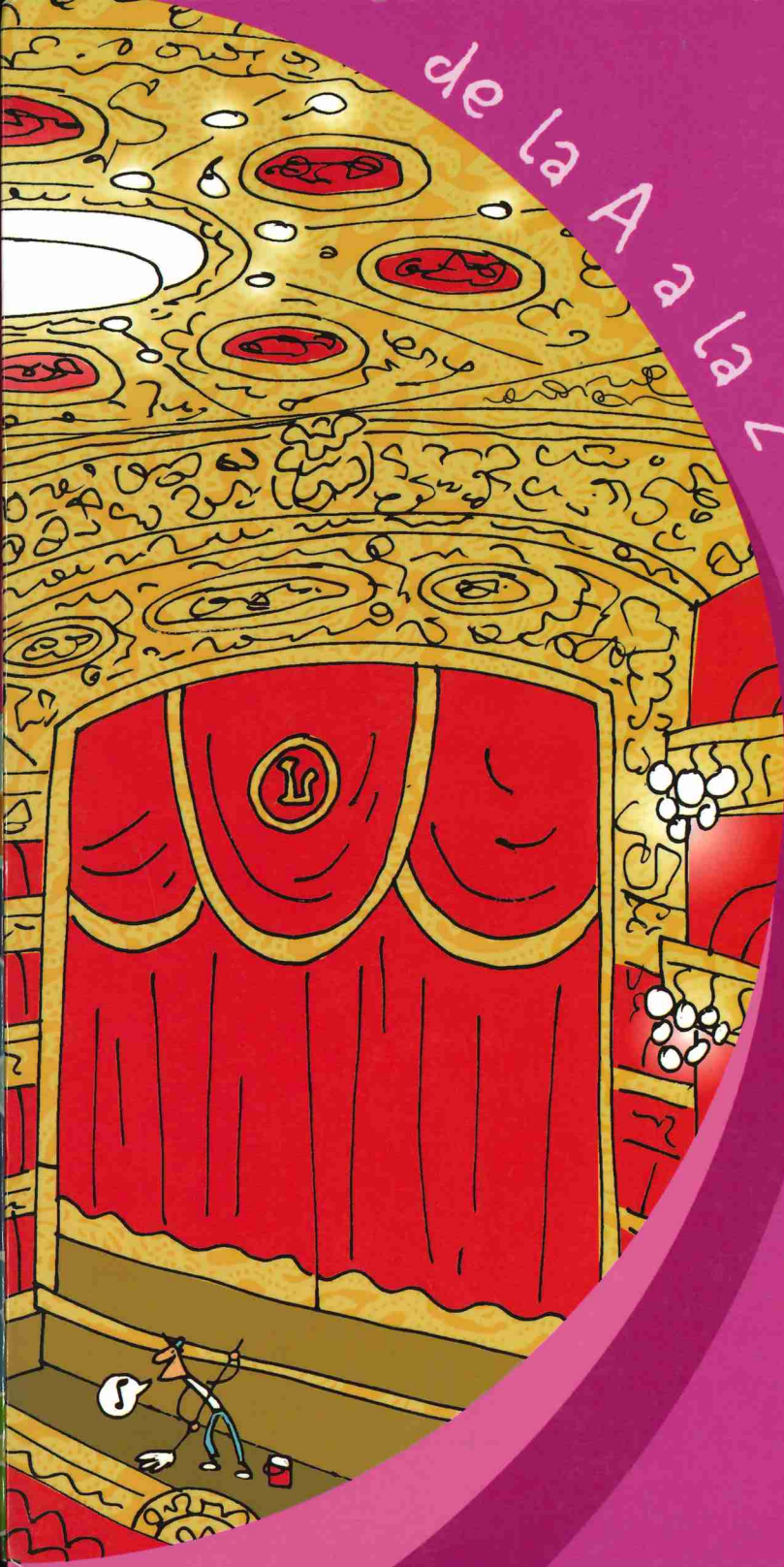
Zones amb terrenys prou secs,
molt humits altres indrets.
Platges on et pots banyar,
neu per poder-hi esquiar.
Per Catalunya, en voltar,
mil paisatges pots xalar.

La zona de Catalunya és essencialment muntanyosa (Pirineus, Sistema Mediterrani...); amb tot un conjunt de massissos de formes diverses, tallats només per algunes depressions (Central...) i folgades planes a ponent, i més minses a llevant.

de la A a la Z • Catalunya

Coneixes bé la teva terra?
Els rius, les persones, el que s'hi menja,
les festes... El més important ho
veuràs en aquesta col·lecció sorprenent
que et passejarà, amb les seves rimes
i les seves explicacions, pels racons
més especials d'Espanya.

Des dels Pirineus fins al delta de l'Ebre,
amb la seva història i els seus personatges
al so de la sardana,
descobreix la fantàstica terra catalana.

www.edicionscadí.com

edicions

ISBN 978-84-474-1301-0

